

عقل از منظر علامه جوادی آملی مبین محتوای دین است و نه میزان آن

گزاره‌ای مانند «خدا وجود دارد» محتوایی دینی ندارد؛ بلکه این گزاره‌ها از سنخ علم‌اند، همچنین احکام عقلی در بخش قوانین و احکام دینی سهیم نیستند؛ بر این اساس باید دانست که عقل، میزان دین و به بیان دیگر دین‌ساز نیست، بلکه همچون آیینه نمایانگر دین و مبین محتوای آن است.

گزاره‌ای مانند «خدا وجود دارد» محتوایی دینی ندارد؛ بلکه این گزاره‌ها از سنخ علم‌اند، همچنین احکام عقلی در بخش قوانین و احکام دینی سهیم نیستند؛ بر این اساس باید دانست که عقل، میزان دین و به بیان دیگر دین‌ساز نیست، بلکه همچون آیینه نمایانگر دین و مبین محتوای آن است.

حجت‌الاسلام والمسلمین سید محمدتقی چاوشی، عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم و حیانی معارج، در گفت‌وگو با خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)، به تبیین آراء و اندیشه‌های علامه جوادی آملی در مبحث انتظار بشر از دین و ترسیم گستره دین با استفاده از سلسله استدلال‌های ایشان پرداخت.

چاوشی با اشاره به این که دین، امری علمی و اعتقادی است، گفت: همچنان که می‌دانیم اینکه خدا هست و واحد است، جزء اعتقادات دین است، اما خداوند به عنوان تنها وجود مستقل و مبدأ جعل دین و منبع احکام اعتقادی، اخلاقی و عملی از سنخ وجودات و حقایق است و گزاره‌ای مانند «خدا وجود دارد» محتوایی دینی ندارد؛ بلکه این گزاره‌ها از سنخ علم‌اند و معارف برآمده از آن‌ها در ساحت علم دینی قرار می‌گیرد.

شاید گفته شود که هر قانونی می‌تواند این خودخواهی را چاره کند اما پاسخ حضرت آیت‌الله جوادی این است که تنها قانون الهی قادر به چنین کاری است؛ چرا که تدوین قانون از انسان خودمحور، نتیجه‌ای جز وضع قانون خودمدار ندارد

وی با اشاره به سهیم نبودن احکام عقلی در بخش قوانین و احکام دینی، تأکید کرد: این نکته‌ای است که نباید از آن غفلت کرد و در واقع باید دانست که عقل، میزان دین و به بیان دیگر دین‌ساز نیست، بلکه همچون آیینه نمایانگر دین و مبین محتوای آن است.

نقش عقل در تعیین گستره دین، نشان دادن ابتناء دین حق بر مبانی عقلی است

چاوشی در خصوص نقش عقل در تعیین گستره دین بیان کرد: وقتی از گستره دین سخن می‌رود باید دقت داشته باشیم که در این مقام، مهم بررسی مبانی است؛ که عقل ابتناء دین را بر آن مبانی نشان می‌دهد و بر همین اساس روشن می‌سازد که حدود و ثغور دین تا کجاست و در کدام عرصه‌ها می‌تواند حضور داشته باشد و البته در اینجا مراد از دین، دین حق، یعنی اسلام است که با حقیقت عقل نسبت دارد؛ و گر نه ادیانی که با عقل نسبتی ندارند از حوزه بحث فعلی خارج‌اند.

وی با بیان این که منشأ دین، خداست، اظهار کرد: این بدین معناست که مبدأ فاعلی دین، خداست و مبدأ قابلی آن انسان است و مبدأ غایی آن دیدار انسان با خداوند. همچنین براساس نظر علامه جوادی آملی، ساختار داخلی دین، معصومانه تنظیم شده است. بر این اساس، این ساختار معصومانه از سوی مبدأ فاعلی فرستاده شده است تا انسان‌ها، به عنوان مبدأ قابلی، با دریافت دین و عمل کردن براساس آن به لقای الهی بار یابند.

براساس نظر آیت‌الله العظمی جوادی آملی، ساختار داخلی دین، معصومانه تنظیم شده است. بر این اساس، این ساختار معصومانه از سوی مبدأ فاعلی فرستاده شده است تا انسان‌ها، به عنوان مبدأ قابل، با دریافت دین و عمل کردن براساس آن به لقای الهی بار یابند

تنها قانون الهی قادر به تعدیل حس خودخواهی انسان‌هاست

این محقق و پژوهشگر با اشاره به بخش دیگری از مفاهیم و گزاره‌های مورد نظر علامه جوادی آملی در تبیین گستره دین، عنوان کرد: انسان مدنیّ بالطبع است؛ یعنی برای رسیدن به حسن معاش و ایصال به صلاح معاد، محتاج مشارکت و تعاون و زندگی اجتماعی است، اما در عین حال انسان موجودی خودخواه است یعنی همه چیز را برای خود می‌خواهد. این شکل مذموم، در اصل شکلی منحرف شده از گرایش ممدوح به فطرت است، که براساس آن انسان خواستار بازگشت به خود حقیقی خویشتن است.

چاوشی ادامه داد: با گرایش یافتن انسان‌ها به خودخواهی، تعدی و تجاوز به حقوق دیگران رخ می‌دهد؛ که نتیجه آن هرج و مرج و گسیختگی پیوندهای اجتماعی است. در اینجا است که نیاز به دین آشکار می‌شود و انسان می‌تواند در پرتو قوانین و برنامه‌هایی که از وحی سرچشمه می‌گیرد، حس خودخواهی را تعدیل کند و این، جز از قانون الهی حاصل نخواهد شد.

وی اظهار کرد: شاید گفته شود که هر قانونی می‌تواند این خودخواهی را چاره کند اما پاسخ حضرت آیت‌الله جوادی این است که تنها قانون الهی قادر به چنین کاری است؛ چرا که تدوین قانون از انسان خودمحور، نتیجه‌ای جز وضع قانون خودمدار ندارد.